

Zutphen vijftig jaar geleden (2)

Aan Godfried Bomans wordt de anekdote toegeschreven dat als in zijn verhalen een stadje moest figureren waar niets, maar dan ook helemaal niets gebeurde, hij Zutphen in gedachten nam. Dat dat niet helemaal waar is – maar ook niet helemaal onwaar – blijkt uit de volgende artikelen die in het tweede kwartaal van 1958 in het *Zutphens Dagblad* stonden. Theo Hebing ging opnieuw een halve eeuw terug in de tijd.

Nieuw plan voor brug en afrit aan Hoven-zijde

19 april – Er is een nieuw plan in studie dat beoogt de verkeerssituatie op de linker IJsseloever bij De Hoven te verbeteren, en waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheid te zijner tijd de brug over de rivier te verbreden. Aanvankelijk ging de gedachte uit naar een nieuwe verkeersbrug over de IJssel, ongeveer ter hoogte van het Twentekanaal. De afrit zou dan langs dit kanaal en het industrieterrein lopen, de Deventerweg kruisen en vervolgens aansluiten op een nieuw aan te leggen weg naar de Kapperallee. Een kostbare aangelegenheid, omdat dan een deel van de spoordijk verlegd moet worden.

Verder mag men zich de vraag stellen of de bouw van deze brug in de eerste tientallen jaren kans van slagen zou hebben, nu in de toekomstige oost-westverbinding, welke langs Wilp en Epse zal gaan, een brug over de IJssel is geprojecteerd, ongeveer ter hoogte van de plaats waar de Koerhuisbeek in de IJssel uitmondt. Het ontwerp voor deze verbinding is reeds in vrij vergevorderd stadium van voorbereiding gekomen. Het ligt min of meer voor de hand dat Waterstaat onder deze omstandigheden niet spoedig geneigd zal zijn ook nog een brug te bouwen bij Zutphen.

Verbreding oude brug

Wel is men ervan overtuigd dat de situatie voor het snelverkeer te Zutphen desondanks

een herziening behoeft. Gedacht wordt daarbij aan een verbreding van de bestaande verkeersbrug, verbetering van de traverse door Zutphen, met inbegrip van die door De Hoven en Warnsveld. Ten aanzien van De Hoven valt de situatie nogal mee, zo vernamen wij verder. De brug zal over de Weg naar Voorst moeten lopen en de afrit door De Hoven. Het zou niet noodzakelijk zijn hieraan vele woningen op te offeren. Er moest dan een nieuwe verbinding met de Kanonsdijk tot stand gebracht worden, achter De Hoven om. De oprit met bocht naar de brug op de linkeroever zal vanzelfsprekend afgesloten worden. Het verkeer van Zutphen in de richting Voorst kan met een ombuiging van de nieuwe traverse weer op de Weg naar Voorst geleid worden.

Traverse naar Warnsveld

De plannen voor de verbetering en verbreding van de Kanonsdijk zijn zo goed als gereed.

De Kanonsdijk in de jaren '50.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

De hoogte van deze weg zal met het oog op hogere waterstanden echter nog nader bepaald worden, omdat de breedte daarmee ten nauwste samenhangt. Verder is er sprake van een nieuwe traverse naar Warnsveld. Daarvoor zal een nieuwe brug over de Berkel gebouwd moeten worden, en een nieuwe weg aangelegd worden achter de Zutphense begraafplaatsen, die de Prins Bern-

hardlaan kruist, de route langs de Berkel volgt, en aansluit op de Rijksweg achter het nauwe gedeelte van het dorp Warnsveld. Nu de zaken zo liggen, kan men slechts hopen dat de beoogde veranderingen niet al te lang op zich zullen laten wachten. Het is een belang van de eerste orde voor Zutphen, dat de stad metterdaad een knooppunt van verkeer zal blijven.

Hongaarse zusjes Magda en Piri Töth voelen zich thuis in Zutphen

21 april – Piri Töth is het aan te zien dat zij een Hongaarse is. Zij heeft gitzwart haar en vlammeende ogen, die zo af en toe ‘vuur’ kunnen schieten. Zij is 23 jaar en werkt als naaister op een groot confectiebedrijf in Zutphen. Magda, haar zuster, zou daarentegen een Nederlandse kunnen zijn. Haar uiterlijk verraadt geenszins haar Hongaarse afkomst. Zij is drie jaar ouder dan Piri en werkt op een kantoor in Zutphen.

Direct na de opstand in november 1956 zijn zij en nog een zusje, dat in Wageningen werkt, op pad gegaan, de vrijheid tegevoet. Met nog andere kennissen zijn zij naar Oostenrijk gelopen en wanneer Magda nu nog over deze tocht vertelt, voelt men als 't ware hoe zwaar en vermoeiend die geweest moet zijn. Maar alles was nog beter dan langer in Hongarije te blijven.

Grote schoonmaak

Toen zij op 7 januari in Nederland arriveerden, hebben ze eerst een paar weken doorgebracht in een kamp; vervolgens kwamen zij in Zutphen. Het bevalt hen hier best. Ook het werk vinden ze leuk. Natuurlijk waren er in het begin veel moeilijkheden, maar de zusjes Töth hebben zich goed aangepast. Het meest is hen in Nederland de huizenbouw en wegeaanleg opgevallen.

‘Dat is enorm veel beter dan in Hongarije’, vertelt Piri. ‘En dan de spoorwegen... je weet gewoonweg niet wat je ziet’, vult Magda aan. Het eten was natuurlijk ook heel vreemd voor Magda en Piri toen ze in Nederland kwamen. ‘We zijn er nu zelfs nog niet helemaal aan gewend’, vertellen ze lachend. Het is te begrijpen dat zij het behoorlijk druk hebben met hun huishoudinkje in de Hemonystraat, waar zij twee kamers bewonen. Elke dag moet er gekookt worden, de was gedaan, en natuurlijk blijft de grote schoonmaak ook niet achterwege.

De Hongaarse zusjes Piri (links) en Magda zijn na hun werktijd nog druk met hun huishoudinkje in de Hemonystraat.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

Een beetje Duits

Taalmoelijkheden waren er in het begin nogal. Gelukkig kende Magda een beetje Duits en kon ze zich op deze manier verstaanbaar maken. Maar Piri kende geen Duits. 'Je snapt wel dat ik in het begin het Duits en Nederlands weleens door elkaar haalde, tot wanhoop van Magda, die dacht dat ik het nooit zou leren.' Het grootste probleem voor de zussen is de constructie

van de zinnen, omdat die zo geheel verschillend is van het Hongaars. In de bibliotheek van Arnhem kunnen zij Hongaarse werken lenen, en ook hebben zij contact met Hongaarse families in Zutphen en omgeving, die meestal ook wel boeken bezitten. 'We gaan hier zo veel mogelijk naar concerten en toneel, maar 't meest toch naar de film. Morgenavond gaan we ook; ik verheug me er echt op', zegt Piri.

Herbegrafenis van stadhouder prins Willem V

25 april – In tegenwoordigheid van koningin Juliana en prins Bernhard zullen op 29 april in de koninklijke grafkelder te Delft de stoffelijke resten worden bijgezet van de op 9 april 1806 te Brunswijk als balling overleden laatste prins-stadhouder van de Republiek der Verenigde Nederlanden, prins Willem V.

Met dit plechtige gebeuren wordt een ereschuld ingelost tegenover de laatste stadhouder. Te midden van heftige beroeringen aan het einde van de 18de eeuw is in een ontelbaar aantal schotschriften een stroom van laster en beledigingen over hem uitgestort. Latere historici hebben kunnen getuigen dat hij te goedmoedig van aard is geweest om het hoofd te kunnen bieden aan het despotisme der regenten in de tweede helft der 18de eeuw.

Slecht ingerichte staat

Toen prins Willem V (geboren 8 maart 1748) in 1766 meerderjarig was geworden, trof hij een verdeelde en slecht ingerichte staat aan. Slechts een bijzonder krachtige persoonlijkheid met inzicht in de zich voltrekkende veranderingen zou misschien in staat zijn geweest de vele stromingen van die tijd in goede banen te leiden. Prins Willem V – in zijn opvoeding sterk beïnvloed

door zijn voogd hertog Lodewijk Ernst von Brunswijk Wolfenbüttel – miste echter die kwaliteiten. Het oprukken van de Franse legers in de winter van 1794 op 1795 is de directe aanleiding geweest tot zijn vertrek uit ons land naar Engeland. In zijn eerste brief die Willem V na zijn landing te Harwich aan zijn dochter prinses Louise van Brunswijk zond, schreef hij: 'Ik weet niet of ik mijn vaderland ooit zal terugzien, maar ik zal ervan blijven houden wat er ook gebeurt, en ik zal God altijd bidden voor zijn welzijn.'

Hoop verloren

Tot 1801 is de stadhouder in Engeland gebleven. Zijn hoop op Engelse hulp ging na de val van William Pitt geheel verloren, waarna hij zich in november 1801 vestigde op Oranienstein bij Dietz in Nassau, alwaar hij als regerend Duits vorst door de landsbevolking hartelijk werd ontvangen. De wintermaanden brachten de stadhouder en zijn gemalin meestal door in Brunswijk in de domproosdij. Hier is de prins-stadhouder, na elf jaar ballingschap, in de nacht van 8 op 9 april 1806 overleden. In de hertogelijke grafkelder onder de Brunswijkse domkerk vond onder veel eerbetoon op 18 april 1806 de bijzetting plaats van het gebalsemde lichaam. De zilveren bus

Onder politie-escorte passeert de lijkwagen met de stoffelijke resten van prins Willem V de Berkelruïne op weg van Brunswijk naar Delft. (foto: Stedelijk Museum Zutphen)

met het hart, alsook een urn met de ingewanden van de vorst, werden tezamen met de kist in de grafkelder geplaatst. Sedert de bevrijding van ons land in 1813 van de Franse overheersing zijn er vele pogingen gedaan om het stoffelijk overschot naar Nederland te krijgen, om bijgezet te worden in de koninklijke grafkelder in de Nieuwe Kerk te Delft bij de stoffelijke resten van zijn echtgenote en kinderen.

Comité

In april 1956, ter gelegenheid van de honderdvijftigste sterfdag van de prins, heeft de heer J.A. van Zelm van Eldik, secretaris van

de kanselarij der Nederlandse ridderorden, de mogelijkheid geopperd de overblijfselen van de prins naar Nederland over te brengen. Dat voorstel vond zo veel weerklank dat 27 vooraanstaande Nederlanders het 'comité tot overbrenging van het stoffelijk overschot van ZDH Prins Willem V' in het leven hebben geroepen. Na instemming van het Koninklijk Huis zijn de benodigde gelden geworven. De overbrenging van de stoffelijke resten van Brunswijk naar Nederland geschiedt door de Haagse begrafenisonderneming W.J. Innemee & Zn., welke onderneming al drie generaties lang de begrafenis van ons vorstenhuis regelt.

Nieuwe Rijks Middelbare Landbouwschool geopend

9 mei – Voor het landbouwonderwijs in ons gewest was het gisteren een dag van gewicht. Op de Berkelweide opende de directeur-generaal van de landbouw, ir. A.W. v.d. Plasche, met de sleutel, hem door de voorzitter van de commissie van toezicht, burgemeester S. de Jong, overhandigd, de deuren van de nieuwe Rijks Middelbare Landbouwschool.

Deze school, fraai gelegen tussen Berkel en Wilhelminalaan, is niet alleen een sieraad voor de vele onderwijsinstellingen welke Zutphen rijk is, maar tevens een prachtige aanwinst voor de stad. Het fraaie, praktisch ingerichte gebouw, waarlangs t.z.t. de nieuwe traverse door Zutphen naar Warnsveld gaat, zal ongetwijfeld veler aandacht krijgen

Gezicht van de Berkelsingel af op een der vleugels van de nieuwe school.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

Wandschildering in de hal van de school van de hand van Amsterdamse kunstenaar Jan Groenestein.

(foto: Stedelijk Museum Zutphen)

als een der stevige fundamenteën, waarop de ontwikkeling van de jonge landbouwer rust, die hier zijn beste gereedschap vergaart voor de toekomst. De nieuwe school kan bovendien, meer nog dan de oude, een sterke binding vormen tussen het stedelijk centrum Zutphen en de agrarische bevolking van IJsselstreek en Graafschap.

Blij, luchtig, open en vrolijk

Het bouwsel is een schepping van architect Wiedijk uit Wageningen, die bij het ontwerpen van het plan is uitgegaan van de ge-

dachte dat de school blij, luchtig, open en vrolijk zou moeten zijn. Er dient een opvoedende, stimulerende sfeer te zijn en voorts zal zij in de goede zin des woords modern mogen heten, juist omdat de jeugd er een onderdak vindt. Het wil ons voorkomen dat de architect hierin volkomen is geslaagd, evenals in de opzet dat het gebouw moet harmoniëren met de blijheid en de dynamiek van de jeugd. Dat kan ook worden gezegd met betrekking tot de inrichting, die dienstbaar is gemaakt aan het streven de moderne bedrijfsvoering te onderwijzen.

‘De aap van Kreyenbroek is los’

23 mei – Wat had Japie, de aap, er lang op gewacht om nog eens de benen te kunnen nemen, en in de bomen voor de gereformeerde kerk aan de Oude Wand te klimmen. Gisteren lukte het hem dan toch.

Het begon allemaal zo gewoon en saai: daar kwam Dirk Jan, die met hem zou wandelen. De hond Connie wandelde gewoontetrouw mee, ook al omdat hij niets anders te doen had. Zoals gebruikelijk zat Japie stevig vast aan een riem. Maar zó stevig ook weer niet. Hij wist zich los te maken en sprong, in één wip, in

een boom. In een mum van tijd stond de Oude Wand vol belangstellenden. Als een vuurtje ging het door de buurt: ‘De aap van Kreyenbroek is los.’ Van links en rechts kwam de jeugd aanstormen en opmerkingen als ‘da’s vast een neefje van je’ waren niet van de lucht. Na een uurtje besloot Dirk Jan in de boom te klimmen. Ineens klemde hij zijn hand om een poot van Japie, en toen was het uit met het feest. Onder de boom ging een oorverdovend ‘hoera’ op, want de kleine honderd toeschouwers hadden met het hele avontuur in spanning meegeleefd.

*4 juni – Een nieuwe verschijning in Zutphen: deze gemotoriseerde was- en spoelwagen, waarin uw vuilnisemmer – tegen een vergoeding uiteraard – grondig gereinigd wordt in een desinfecterende oplossing van een chemisch product en water. Grote steden als Amsterdam en Rotterdam zijn in het schoonhouden van vuilnisemmers op deze wijze voorgegaan, maar in de provincie zagen we de reinigers nog niet. U zult dus onze verbazing kunnen begrijpen toen we twee mannen tegenover onze bureaus aan de Houtmarkt zagen wassen en boenen in een groot reservoir op een speciaal voor dit doel geconstrueerde wagen. Onwelriekende luchtjes kunnen voortaan heel gemakkelijk in de woningen geweerd worden zonder dat u dit karweitje zelf behoeft op te knappen. Bovendien gaan de emmers langer mee en wordt de hygiëne in niet geringe mate gediend. De nieuwe onderneming is gestart met ongeveer vijftienhonderd klanten.
(foto: Stedelijk Museum Zutphen)*

Van de verdrinkingsdood gered

4 juni – Maandag is een ongeveer vierjarig zontje van de fam. v.d. H. aan de Burgemeester Dijkmeesterweg in de gracht achter het Sydneypark gevallen. Het werd van de verdrinkingsdood gered door de 68-jarige heer S. Hoekstra uit de Sydneystraat, die zich gekleed te water begaf.

Het knaapje speelde aan de waterkant, zag een papiertje liggen en wilde dit

pakken, waarbij het zijn evenwicht verloor. Een vriendje rende weg om hulp te halen. De heer Hoekstra, die op een bank bij het ziekenhuis zat en hoorde wat er gaande was, bedacht zich geen ogenblik. Hij liep naar de gracht en begaf zich terstond te water. Na enig zoeken gelukte het hem de jongen, die nog niet bewusteloos was, te vinden, waarna een meisje van ongeveer tien jaar hem op de kant trok. De knaap bleek een shock te hebben opgelopen.

Inkrimping tonnenstelsel

21 juni – Blijkens een desbetreffend rapport van de directeur van Openbare Werken komen thans nog 89 tonnen, welke door de gemeentereiniging worden verwisseld, voor vervanging in aanmerking.

B & W willen voor deze gevallen gedurende een beperkte tijd een gunstiger subsidie-regeling laten gelden. Daar het hier veelal

kostbare gevallen betreft, stellen zij voor betrokkenen boven de bijdrage die thans kan worden verkregen, een extra-bijdrage te verlenen van f 100, mits de vervanging vóór 1 januari 1959 zal geschieden. Indien de privaatonnen niet voor genoemde datum zijn vervangen, worden straffere maatregelen krachtens de Bouwverordening genomen.